

УПРАВЛІННЯ ОСВІТИ І НАУКИ
ЖИТОМИРСЬКОЇ ОБЛДЕРЖАДМІНІСТРАЦІЇ
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ
УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА
ЖИТОМИРСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ЦЕНТР НАУКОВО-ТЕХНІЧНОЇ
І ЕКОНОМІЧНОЇ ІНФОРМАЦІЇ

Н а ц і о н а л ь н а о с в і т а
у контексті творчості А. С. Макаренка
(матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 115-
річчю від дня народження А. С. Макаренка)

Житомир - 2003

ББК 74.037
НЗ8

Рецензенти: доктор педагогічних наук, професор Дем'янчук А. С;
кандидат педагогічних наук, доцент Мисечко О. Є.

Друкується згідно рішення вченої ради Житомирського державного педагогічного університету імені Івана Франка (протокол № 8 від 24 березня 2003 р.).

Редакційна колегія:

Саух П. Ю., академік АН вищої школи України, доктор філософських наук, професор (голова);
Арешонков В. Ю., начальник управління Житомирської облдержадміністрації;
Матюшенко В. І., в. о. доцента;
Дубасенюк О. А., доктор педагогічних наук, професор;
Романюк П. Ф., кандидат філологічних наук, доцент;
Іванченко А. В., доктор педагогічних наук, професор;
Левківський М. В., доктор педагогічних наук, професор;
Сейко Н. А., кандидат педагогічних наук, доцент;
Трохименко В. М., доцент;
Федорова М. А., аспірант (секретар).

Національна освіта у контексті творчості А.С.Макаренка: 36. наук, праць /За ред. проф. М. В. Левківського. -Житомир: ЖЦНТЕІ, 2003- 156 с.

У збірнику розглядаються сучасні напрями національної освіти й виховання дітей, учнівської, студентської молоді в аспекті багатогранної творчості Антона Макаренка та деякі шляхи підготовки вчителів до творчої професійної діяльності. До збірника включені матеріали науково-практичної конференції, присвяченої 115-й річниці від дня народження видатного радянського вченого.

Адресується викладачам, аспірантам, студентам педвузів і практичним працівникам дошкільних, загальноосвітніх та професійних інституцій.

ББК 74.037
НЗ8

ПРОБЛЕМА ФОРМУВАННЯ ДИТЯЧОГО КОЛЕКТИВУ У ПЕДАГОГІЧНІЙ СПАДЩИНІ А. С. МАКАРЕНКА

Аналізуючи проблеми шкільного виховання А. С. Макаренка писав, що "людина не виховується частинами, вона створюється синтетично всією сумою впливів, яких вона зазнає."(2, 12).

Виховання - справа надзвичайно складна і різноманітна. Найбільш небезпечним моментом тут є страх перед цією складністю та різноманітністю, що виявляється у двох формах : по-перше, у намаганні " постригти всіх під один номер, втиснути людину в стандартний шаблон, виховати вузьку серію людських типів"(1, 154) і, по-друге, в пасивному слідуванні за кожним індивідумом, у безнадійній спробі з мільйонною масою вихованців за допомогою розрізненої мороки, з кожною людиною зокрема, що називав А. С. Макаренка "гіпертрофією індивідуального підходу"(2, 158).

Він зазначав, що методична догма є недопустимою умовою у справі виховання. Антон Семенович був прихильником активного виховання, керуючись принципом, що "людину треба не ліпити, а кувати"(1, 12).

Вчення А.С. Макаренка про колектив - видатний вклад у педагогічну науку. Формування людини - колективіста не може відбуватися саме по собі, ізольовано від участі в колективній діяльності, тобто діяльності того колективу (групи) людей, членом якого є сама особистість, від якого вона залежить і в складі якого діє. На думку А.С. Макаренка організація колективу повинна починатися з розв'язання питання про первинний колектив, який уже не повинен поділятися на дрібні колективи. На чолі первинного колективу має бути неодмінно єдиноначальник, який водночас є і уповноваженим від свого колективу. А. С. Макаренка дав чітке визначення колективу учнів як частини суспільства.

Характер різновікового колективу, що найбільше нагадує сім'ю, найвигідніший у виховному відношенні. У ньому "створюється піклування про молодших, повага до старших, найніжніші нюанси товариських взаємин"(2, 15).

Колектив - об'єднання людей, в основі якого лежать суспільно цінна мета, спільна діяльність, спрямована на досягнення мети, формування відносин взаємної відповідальності між членами колективу. У колонії ім. Горького виграла важливу роль рада командирів. Рада командирів не мала ніяких ознак бюрократичного органу. Вона не складала навіть планів своєї роботи. Це був орган управління, який працював над тими завданнями і темами, що виникали щодня.

А.С. Макаренка надавав великого значення загальним зборам вихованців, як найвищому органу колективу. Збори колективу, на думку Антона Семеновича, "повинні бути завжди суто діловими і не забирати у вихованців багато часу"(1, 350).

В колоніях ім. М. Горького було встановлено такий порядок, що той, хто виступав на зборах, мав говорити не більше однієї хвилини, без будь-яких зайвих слів. Водночас на зборах школи не допускали припинення дебатів або скорочення списку ораторів. Загальні збори залучали всіх вихованців до активного громадського життя, сприяли вихованню в кожного з них активної життєвої позиції. Рішення зборів було обов'язковим для виконання, відмінити його не міг ніхто, навіть А. С. Макаренка.

Для розуміння поглядів А.С. Макаренка усвідомити взаємозв'язок відповідальності і захищеності особистості в колективі . Він підкреслював: Захищаючи колектив у всіх точках його зіткнення з егоїзмом особистості, колектив тим самим захищає і кожен особистість і забезпечує для неї

найбільш оптимальні умови розвитку" (2, 152).

Вимоги колективу стають чинником виховання щодо тих, хто бере участь у цих вимогах. Тут особистість виступає в новій позиції виховання - вона не об'єкт виховного впливу, а його носій - суб'єкт, але суб'єктом вона стає, тільки виражаючи інтереси всього колективу. Багато уваги надавав А.С. Макаренко вихованню учнівського активу, вважаючи його "здоровим і необхідним у дитячому закладі резервом, який забезпечує наступність поколінь у колективі зберігає стиль і тон, і традиції колективу"(2, 138)

Він повністю підтримував ідею Й.Г.Песталоцці про те, що об'єднання навчання і праці відповідає психології дітей, їх природному намаганням до діяльності. Він зумів довести на прикладі сотень своїх вихованців, що самосвідомість юної людини, розвиток її світобачення отримує величезний творчий імпульс, дякуючи участі в колективній праці.

Дитячий колектив, вважав А. С. Макаренко, має бути своєрідним "гімнастичним залом", де б відбувалося постійне тренування у правильному вчинку, дисциплінованій поведінці. Основою макаренківської методики виховання є принцип органічного поєднання високої вимогливості до особистості і поваги до неї. Педагог підкреслює, що довіра позитивно впливає на формування характеру дитини, що тільки довірою можна зміцнити віру в себе, в свої можливості. Та все ж головним методом є вимога: "Не може бути виховання, коли нема вимоги"(1, 347). Він переконаний, що без вимогливості не можна створити міцний дитячий колектив, виростити дисципліновану дитину.

У наш час широкої розгалуженої шкільної освіти учень, особливо в місті, знає тільки свій клас, тобто зв'язок між класним колективом і суспільством відсутній. Цей зв'язок має забезпечуватися більш широким колективом - школою. Вона повинна з першого дня пред'явити до учня тверді вимоги, озброїти дитину нормами поведінки і обов'язково стати єдиним дитячим колективом. Колектив до певної міри має захищати кожну особу й забезпечувати для неї найсприятливіші умови розвитку.

Література

1. Макаренко А. С. Тв.-В 7-ми т.-Т. 1 -К.: Рад. шк, 1950.-480 с.
2. Макаренко А. С. Тв.-В 7-ми т.- Т.5 -К.: Рад. шк., 1952.-502 с.